

Dominika Fesser

Uniwersytet Śląski w Katowicach
dominikafesser@gmail.com

Nieznany wiersz Anny z Mycielskich Radziwiłłowej

Abstract

An Unknown Poem by Anna z Mycielskich Radziwiłłowa

This paper is an edition of a work by Anna z Mycielskich Radziwiłłowa: *Opisanie choroby J[asnie] O[świeconej] Księżnej J[ej] M[os]ci Anny z Mycielskich Radziwiłłowej, w niebezpieczeństwie życia zostającej i od doktorów opuszczoną będąc, cudem Pana Jezusa Antokolskiego i Matki Najśw[iętszej] Ostrobromskiej uzdrowiona, sama opisała 1753* [A description of the sickness of Her Enlightened Grace Duchess Anna z Mycielskich Radziwiłłowa, who facing the risk of death, and being deserted by doctors, was wonderfully healed by Jesus of Antakalnis and Our Lady of the Gate of Dawn, which she penned herself in the year 1753].

The paper was prepared on the basis of a manuscript from the Baworowski Library, currently in the collection of The Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library of Ukraine. Its introduction draws on the available sources—mainly a paper by Jakub Bajer and Andrea Mariani: *Macocho idealna. Aktywność Anny Luizy z Mycielskich w świetle francuskiej korespondencji dyplomatycznej (1764–1765)* [A Perfect Step-Mother. The Activity of Anna Luiza z Mycielskich in the Light of French Diplomatic Correspondence (1764–1765)]; and an entry by Hanna Dymnicka-Wołoszyńska in *The Polish Biographical Dictionary: Radziwiłłowa z Mycielskich Anna Ludwika Karolina Kunegunda (1729–1771)*. It presents the mid-18th century author taking into account her relations with the Radziwiłł family in Nesvizh, yet before her marriage with Leon Michał Radziwiłł, her later family life, and her cultural activity in the Nesvizh estate—both as an actress and a writer.

The above-mentioned papers are the only sources describing the life of Anna z Mycielskich from a wider perspective. To date, researchers have focused mainly on the life of the relative, Franciszka Urszula Radziwiłłowa. The poetical and epistolary output of Duchess Anna has not yet drawn the attention of literary scholars. Thanks to the manuscript in The Lviv National Vasyl Stefanyk Scientific Library of Ukraine it is now possible to rediscover the literary legacy of the poet, and most importantly, to examine it. In the introduction, the author not only presents the Duchess' life, but also describes her cartulary, which comprises a copy of her work; its provenance is here identified and the authors of works contained in the cartulary are listed. The edition is supplemented with a brief description of Mycielska's work, which mentions places of religious worship in Wilno, the figure of Jesus of Antakalnis, and the Gate of Dawn. It also contains an editorial commentary and transcription principles.

Key words: Anna z Mycielskich Radziwiłłowa, Radziwiłł family, Baworowski Library, manuscript

Anna Luiza z Mycielskich Radziwiłłowa urodziła się 22 października 1722 jako córka Macieja Mycielskiego h. Dołęga (1690–1747), starosty konińskiego i kasztelana poznańskiego oraz Weroniki pochodzącej z rodu Konarzewskich (1699–1762). Anna Luiza była spokrewniona z Franciszką Urszulą¹, od 1725 roku żoną starosty przemyskiego i ordynata nieświeskiego Michała Kazimierza Radziwiłła Rybeńki². Rodzicami Franciszki byli bowiem Janusz Antoni Wiśnio-

¹ O twórczości Franciszki Urszuli Radziwiłłowej pisała przede wszystkim Barbara Judkowiak: *Franciszka Urszula Radziwiłłowa – w poszukiwaniu własnego głosu. Propozycje interpretacyjne, dokumentacyjne i edytorskie*, Poznań 2013; *Słowo inscenizowane. O Franciszce Urszuli Radziwiłłowej – poetce*, Poznań 1992; *Franciszka Urszula Radziwiłłowa, [w:] Pisarze polskiego oświecenia*, red. T. Kostkiewiczowa i Z. Goliński, t. 1, Warszawa 1992, s. 66–82.

² Związek Franciszki Urszuli Radziwiłłowej i Michała Kazimierza Radziwiłła Rybeńki został opisany przez Alojzego Sajkowskiego. Zob. A. Sajkowski, *Staropolska miłość. Z dawnych listów i pamiętników*, Poznań 1981, s. 225–262.

wiecki i Teofila z Leszczyńskich, wdowa po Filipie Konarzewskim, z którym miała córkę Weronikę, matkę Anny Luizy³.

Poetka od najmłodszych lat utrzymywała kontakty z dworem nieświeskim. Dzięki kulturalnej atmosferze Nieświeża oraz zamiłowaniu Franciszki Urszuli do sztuki, szczególnie teatru i literatury Anna Luiza mogła rozwijać swoją wrażliwość poetycką. Z kręgiem nieświeskim był również związany pochodzący z linii kleckiej rodu Radziwiłłów Leon Michał. 16 lutego 1744 roku doszło do zawarcia małżeństwa między nim a młodą Anną. Pożycie małżeńskie nie trwało jednak długo – urodzony w 1722 roku Leon Michał, będący wówczas już strażnikiem polnym litewskim oraz generałem majorem wojsk litewskich, zmarł podczas pobytu w Nieświeżu w 1751 roku. Dwudziestodwuletnia wdowa z czworgiem dzieci: Mikołajem (1746–1795), Michałem i Maciejem (1749–1800) oraz Teofilą Magdaleną (1745), zgodnie z testamentem zmarłego męża, znalazła się pod opieką jego krewnych, Michała Kazimierza Radziwiłła Rybeńki, będącego ówczesnie hetmanem wielkim litewskim, jego brata Hieronima Floriana oraz Franciszki Urszuli Radziwiłłowej⁴.

Trzy lata po śmierci Leona Michała, 12 stycznia 1754 roku Anna z Mycielskich została żoną świeżo owdowiałego Michała Kazimierza Rybeńki. Uroczystość zaślubin odbyła się we Lwowie, w kościele dominikanek, przy którym w klasztorze mieszkały siostry panny młodej, a także jej babcia i była teściowa Rybeńki, Teofila z Leszczyńskich. Pomimo dużej różnicy wieku dzielącej małżonków pożycie Anny Luizy z Radziwiłłem układało się dobrze. Para doczekała się pięciorga dzieci: Weroniki, Barbary Jadwigi, Marii Wiktorii, Józefiny oraz Hieronima Wincentego⁵.

³ Zob. J. Bajer, A. Mariani, *Macocho idealna. Aktywność Anny Luizy z Mycielskich w świetle francuskiej korespondencji dyplomatycznej (1764–1765)*, „Studia Europaea Gnesnensia” 10 (2014), s. 286.

⁴ Zob. H. Dymnicka-Wołoszyńska, *Radziwiłłowa z Mycielskich Anna Ludwika Karolina Kunegunda (1729–1771)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 30, red. E. Rostworowski, Wrocław 1987, s. 387.

⁵ Zob. J. Bajer, A. Mariani, *Macocho idealna...*, s. 288.

Podczas pobytu w Nieświeżu Anna z Mycielskich Radziwiłłowa aktywnie uczestniczyła w życiu kulturalnym. Pisywała wiersze w języku polskim, była kompozytorką pieśni śpiewanych następnie przez jej fraucymer i występowała jako aktorka w wystawianych na dworze sztukach⁶ (19 marca 1756 roku zagrała w opartym na motywach biblijnych dramacie *Józef patriarcha* napisanym przez jej brata Stanisława Mycielskiego⁷). 14 listopada 1757 roku magnatka została uhonorowana orderem Krzyża Gwiazdzistego, najwyższym austriackim orderem kobiecym⁸.

Anna Luiza została wdową po raz drugi 22 maja 1762 roku, kiedy to w Wilnie po krótkiej chorobie zapoczątkowanej przeziębieniem zmarł Michał Kazimierz Rybeńko. Radziwiłłowa dostała się wówczas pod opiekę Karola Stanisława Panie Kochanku, niewiele młodszego od siebie syna hetmana z pierwszego małżeństwa, który już 2 sierpnia 1762 roku potwierdził wszystkie zapisy ojca na rzecz swojej macochy. Anna Luiza do końca życia pozostała lojalna wobec pasierba, który w związku z wydarzeniami 1764 roku został zmuszony do udania się na emigrację. Księżna samodzielnie podejmowała zabiegi dyplomatyczne mające na celu odzyskanie utraconych majątków Karola Stanisława oraz ochronę własnych dzieci, pozostając obojętną wobec propozycji rodziny Czartoryskich⁹. Zmarła w Dreźnie 18 marca 1771, a jej ciało zostało przewiezione do kościoła Filipinów w Gostyniu. W 1787 roku Karol Stanisław Radziwiłł zgodnie z testamentem Anny Luizy z 16 lipca 1770 roku sprowadził jej ciało do Nieświeża i urządził wystawny pogrzeb¹⁰.

⁶ Zob. H. Dymnicka-Wołoszyńska, *Radziwiłłowa z Mycielskich Anna...*, s. 387.

⁷ Zob. E. Aleksandrowska, *Mycielski Stanisław h. Dołęga (1743–1818)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 23, red. E. Rostworowski, Wrocław 1978, s. 346, A. Sajkowski, *Od Sierotki do Rybeńki. W kręgu radziwiłłowskiego mecenatu*, Poznań 1965, s. 165.

⁸ Zob. H. Dymnicka-Wołoszyńska, *Radziwiłłowa z Mycielskich Anna...*, s. 387.

⁹ J. Bajer, A. Mariani, *Macocha idealna...*, s. 307–308.

¹⁰ Zob. H. Dymnicka-Wołoszyńska, *Radziwiłłowa z Mycielskich Anna...*, s. 388.

Żaden z utworów Anny z Mycielskich Radziwiłłowej nie ukazał się dotychczas drukiem. Magnatka, pomimo tego, że podtrzymywała tradycje nieświeskiego teatru, nie wyszła z cienia Franciszki Urszuli Radziwiłłowej i innych znaczących przedstawicielek litewskiego rodu. Jej wiersze znajdują się w rękopisach Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy im. Wasyla Stefanyka, Biblioteki Narodowej (wiersz do biskupa Jerzego Mikołaja Hylzena, sygn. 3260, k. 53), Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (sygn. 13566), Biblioteki Jagiellońskiej (przekaz *Krótkiego opisanie wierszem życia J. O. Księżnej Anny z Mycielskich Radziwiłłowej Generałowej Majorowej Wojsk W. Ks. L. po śmierci męża swego*, sygnatura 119, k. 25 r. – 27 v., który znajduje się również w manuskrypcie lwowskim)¹¹.

Utwór *Opisanie choroby J[aśnie] O[świeconej] Księżnej J[ej] M[oś]ci Anny z Mycielskich Radziwiłłowej, w niebezpieczeństwie życia zostającej i od doktorów opuszczoną będąc, cudem Pana Jezusa Antokolskiego i Matki Najśw[iętszej] Ostrobromskiej uzdrowiona, sama opisała 1753*¹² znajduje się na kartach 42 v. – 44 r. zdigitalizowanego przez Ossolineum rękopisu pochodzącego ze zbiorów Biblioteki Baworowskich, które po II wojnie światowej weszły w skład Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy im. Wasyla Stefanyka. Do 1855 r. właścicielem kopiarusza był Ambroży Grabowski, krakowski księgarz i historyk, który następnie sprzedał część swojej kolekcji rękopisów Wiktorowi Baworowskiemu, założycielowi biblioteki fundacyjnej

¹¹ Zgodnie z informacjami podanymi przez Jakuba Bajera i Andreej Marianiego inne rękopisy Anny z Mycielskich znajdują się również Bibliotece Czartoryskich w Krakowie (sygn. 478 i 684). W przypadku pierwszego manuskryptu chodzi o list Anny z Mycielskich, w drugim przypadku również chodzi o list, jego autorką nie jest jednak Anna Luiza. W Bibliotece Narodowej dokumenty o sygnaturach 3258 oraz 3263 też zawierają korespondencję Anny z Mycielskich. Por. J. Bajer, A. Mariani, *op. cit.*, s. 4.

¹² *Rękopis Radziwiłłowej Anny z Mycielskich. Wiersze*, Lwowska Biblioteka Naukowa NAN im. W. Stefanyka. Rkps Bibl. Bawor. sygn. 835, fond 4, dział I. Kopiarusz został szerzej opisany w artykule D. Fesser, *Nieznany rękopis z Bavorovianum. Perspektywy badań zdigitalizowanych zbiorów z Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy im. Wasyla Stefanyka*, „Nowa Biblioteka” 2016, nr 3 (22), s. 41–51.

we Lwowie. Według informacji podanych w internetowej bazie przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich manuskrypt zawiera wiersze Anny z Mycielskich Radziwiłłowej. Bliższe przyjrzenie się dokumentowi pozwala jednak zauważyć, że znajdują się w nim zróżnicowane gatunkowo teksty wielu twórców. Choć w przypadku zaledwie dwóch wierszy autorstwo Anny Luizy jest pewne (prócz omawianego utworu Mycielska napisała również *Krótkie opisanie wierszem życia J. O. Księżnej Anny z Mycielskich Radziwiłłowej Generałowej Majorowej Wojsk W. Ks. L. po śmierci męża swego* (k. 44 r. – 50 v.), informacje o niej pojawiają się na karcie tytułowej oraz na stronie po niej następującej:

W znakomitym rodzie książąt Radziwiłłów, dwie były damy trudniące się ojczyzną literaturą, mianowicie: Franciszka Urszula z książąt Wiśniowieckich, wojewodzina wileńska, której kilkanaście sztuk dramatycznych wyszły z druku r. 1754. Tudzież Anna z Mycielskich, hetmanowa polna W. Ks. Lit., której poezje różne rękopis ten obejmuje, i które nigdy z druku nie wyszły. O pierwszej obszernie mówi ks. Juszyński w *Dykcjonarzu Poetów* tom 21.

W manuskrypcie znalazły się przede wszystkim wiersze Franciszki Urszuli Radziwiłłowej, jak np. *Ekskuza pewnej damy, która się gniewała o prześladowanie panem Pacem starającym się o nią* oraz *Tekst drugi skomponowany od tejże J.O. księżny na powinszowanie synowi swemu podczastwa litewskiego* (k. 42 r.) oraz nieznaną dotąd przekaz *Walety Księżnej Imci Hetmanowej W[ielkiego] Ks[ięs]twa Lit[ewskiego] z Księciem Imcią krajczycem odjeżdżającym w drogę* (k. 38 v. – 39 v.), a także utwory Leona Michała Radziwiłła (*Podziękowanie J.O. Księcia Imci Leona Radziwiłła krajczyca W. Ks. Lit. za respekta w całym życiu świadczone J.O. Księżnie Imci Radziwiłłowej Hetmanowej W. Ks. Lit* (k. 41r. – 42 r.), *Powinszowanie J.O. Imci Panu Maciejowi Mycielskiemu Kasztelanowi Poznańskiemu, na Imieniny od Księcia Imci Leona Radziwiłła Krajczyca*) (k. 39 v. – 40 r.), Elżbiety Drużbackiej oraz Udalryka Krzysztofa Radziwiłła.

W kopiańskim oprócz utworów powstałych w kręgu Radziwiłłowskiej magnaterii umieszczono również *Ekscerpt z listu Karola króla szwedzkiego i respons Jana Zamoyskiego kanclerza i hetmana*

w[ielkiego] koro[nnego] wyjęty z książki pod tytułem *Rzeczpospolita albo stan Królestwa Polskiego przez Stanisława Krzysztanowicza wydanej, gdzie też jest przyłączone opisanie Polski przez Marcina Kromera* (k. 53 r. – 54 v) oraz *diariusz drogi do Drezna* wraz z opisem tego miasta.

Wiersz *Opisanie choroby J[aśnie] O[świeconej] Księżnej J[ej] M[oś]ci Anny z Mycielskich Radziwiłłowej...* stanowi wyrażone w formie modlitwy podziękowanie za cudowne przywrócenie zdrowia. Już w tytule przywołane zostały bardzo konkretne miejsca kultu, które w połowie XVIII wieku były otoczone czcią przez litewskich katolików. Figura Jezusa Antokolskiego przedstawiająca wizerunek Jezusa Nazareńskiego Wykupionego, znajdowała się pierwotnie w kościele Pana Jezusa na Antokolu w Wilnie, przy którym znajdował się klasztor trynitarzy. Pierwsi bracia z Zakonu Trójcy Przenajświętszej zostali skierowani do Polski z Hiszpanii w 1685 roku, i to z nimi przybył na Litwę kult figury Jezusa Nazareńskiego. Każdy klasztor trynitarzy zabiegał o kopię znajdującego się w Madrycie posągu słynącego z cudów. Figura Jezusa w klasycznym ujęciu *Ecce Homo* znalazła się w kościele Pana Jezusa na Antokolu dzięki papieżowi Innocentemu XII, który przysłał ją do Wilna w 1700 roku. W 1864 roku została ona jednak przeniesiona do znajdującego się w pobliżu kościoła św. św. Piotra i Pawła, w związku z odebraniem przez władze carskie świątyni i klasztoru zakonowi trynitarzy¹³. Figura Jezusa Antokolskiego do dzisiaj znajduje się w wileńskiej świątyni i jest jedną z niewielu kopii posągu madryckiego zachowaną do czasów współczesnych.

W tytule i treści utworu pojawia się również informacja o obrazie Matki Bożej Ostrobramskiej. Według źródeł kult Maryi z Ostrej Bramy rozpoczął się w drugiej połowie XVII wieku – w kronikach karmelitów bosych z Wilna znajdują się zapisy o zainicjowanej przez Karola od Ducha Świętego (Franciszka Kiełczowskiego) budowie

¹³ Zob. J. Kłos, *Wilno. Przewodnik Krajoznawczy*, Wilno 1937, s. 269; E. Milicer, *Opis grafiki przedstawiającej wizerunek Jezusa Antokolskiego*, http://cyfrowe.mnw.art.pl/publication?id=6617&show_nav=true.

drewnianej kaplicy nad bramą i umieszczeniu tam obrazu Matki Bożej¹⁴. Opis uroczystości zamieszczenia wizerunku Maryi w bramie oraz zastosowanie przez kronikarza w odniesieniu do niego określenia „cudowny od dawien dawna i sławny” świadczą o rozpowszechnionym już kulcie maryjnym związanym z obrazem oraz przekonaniu o jego cudowności. Sam wizerunek powstał w pierwszej połowie XVII wieku, najprawdopodobniej w północnych regionach Rzeczypospolitej, autorstwo obrazu pozostaje jednak nawet w świetle współczesnych badań w dalszym ciągu nieznane¹⁵.

Życie Anny z Mycielskich nie zostało dotychczas szerzej opisane. Najobszerniejszy biogram księżnej znajduje się w Polskim Słowniku Biograficznym, a jego autorką jest Hanna Dymnicka-Wołoszyńska¹⁶. Twórczość poetycka księżnej nie została zbadana w ogóle, refleksją objęto jedynie jej listy dyplomatyczne z lat 1764–1765¹⁷. Niniejsza publikacja stanowi pierwszą edycję jednego z utworów Anny z Mycielskich, szerzej nieznanej, lecz aktywnej twórczyni połowy XVIII wieku.

Anna z Mycielskich Radziwiłłowa

Opisanie choroby J[aśnie] O[świeconej] Księżnej J[ej] M[oś]ci Anny z Mycielskich Radziwiłłowej, w niebezpieczeństwie życia zostającej i od doktorów opuszczoną będąc, cudem Pana Jezusa Antokolskiego¹⁸ i Matki Najśw[iętszej] Ostrobromskiej¹⁹ uzdrowiona, sama opisała 1753

¹⁴ Zob. M. Kałamajska-Saeed, *Ostra Brama w Wilnie*, Warszawa 1990, s. 31.

¹⁵ *Ibidem*, s. 137.

¹⁶ H. Dymnicka-Wołoszyńska, *Radziwiłłowa z Mycielskich Anna...*, s. 387–388.

¹⁷ J. Bajer, A. Mariani, *Macocho idealna...*, s. 281–311.

¹⁸ Patrz uwagi wstępne wyżej.

¹⁹ *Ibidem*.

Twoje mój Panie łaski, twoje cuda
Chcę głosić światu, jeżeli się uda
Dość jeszcze słabej, użycz władzy ręki
Na winne Tobie uczynienie dzięki.
Ja nowe Twojej wszechmocności dziło,
Które zwątpione życie mi wróciło.
Ale jakież Ci oddam dziękczynienie
Za tak obfitych niegodnej świadczenie
Dobrodziejstw, których szczodroblivy Boże
Znieść ani pamięć, ani rozum może.
Nie chcę tu innych wspominać bez liczby
Dla tej, które mi czynią w myśli ciżby,
Bo by to było, chcąc je komputować²⁰,
Jedno co piaski w krąg morza rachować.
Jeden tu tylko cud nowo doznany
Chce być przeze mnie tylko opisany,
Dla większej Twojej chwały pomnożenia
Z doznanej łaski w niebie rozgłoszenia.
Sławny cudami Antokolski Jezu,
Ześ mnie od wieku już samego kresu
Do życia wrócił i przywracasz zdrowie,
Co nawet sami twierdzą doktorowie.
Zwątpieli wszyscy razem z doktorami,
Że ostatniemi widząc tchnę siłami,
W malignie ciężkiej do dnia czternastego
Wzmagającej się leżąca, już Twego
Szczególnie tylko czekając posiłku,
Życie mająca kończyć w godzin kilku.
Radzili jedni mieć pamięć o duszy,
Inszych ledwie się od łez oko suszy
Najbardziej do tej skłonnej płci niewieści[ej],
Czego wiadomość mam potym z powieści,
Bo się zaocznie²¹, co wyrażam, działa,
Aże by mnie to nie alterowało²².
Lubo nie mogłam tego sama zważyć,
Już i rozsądku nie umiając zażyć

²⁰ *komputować* – obliczać

²¹ *zaocznie* – na własne oczy

²² *alterowało* – zmieniało

Dla zmieszanego maligną rozumu
I niezdolnego w uszach z głowy szumu.
Jednakże, ile zapamiętać mogę,
Wszelką od siebie oddaliłam trwożę,
Rezygnowana na Twej dekret woli,
Ufając jeszcze, że mi żyć pozwoli
Ta dobroć, która z żadnego człowieka
Zemsty nie żąda, lecz poprawy czeka.
Tu, pozwól Panie, niech się reflektuję
I Twą cierpliwość zważając miarkuję
Jak jesteś dobry, a dobry bez miary,
Żeś nieskwapliwy do czynienia kary,
Kiedy mnie, która znam się godną tego,
Żebym w nic poszła jakem jest z niczego,
Cierpisz łaskawie, znosisz litościwie,
Poprawy życia czekając cierpliwie,
Lecz, że ta bez Twej łaski być nie może,
Daj mi cierpliwość, a karz jak chcesz Boże,
Żebym, chowając Twoje przykazania
Wdzięczną być mogła łask Twych odbierania,
Czego, że sobie sama nie wyproszę,
Do Ciebie moje supliki²³ zanoszę.
Ucieczko grzesznych, ozdobo Karmelu²⁴,
Która dla wszystkich stawia się na celu,
W bramie²⁵ przy dawno Tobie ulubionym
Zakonie²⁶, żebyś pociechą strapiionym
Była i wszystkim pomocą w złym razie,
Sławna łaskami w cudownym obrazie,
Niech Twoją łaskę w chorobie uznaną,
Sławnym próśb skutkiem nam konfirmowaną²⁷,

²³ *supliki* – prośby, błagania

²⁴ Najświętsza Maryja Panna z Góry Karmel. Określenie „ozdoba Karmelu” związane jest z początkami zakonu karmelitów i zaczerpnięte zostało z Pisma Świętego: „Chwałą Libanu ją obdarzono, ozdobą Karmelu i Saronu” (Iz 35,2).

²⁵ Chodzi o Ostrą Bramę w Wilnie.

²⁶ Wileński Zakon Braci Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel, któremu powierzono opiekę nad obrazem Matki Boskiej Ostrobramskiej. Kościół św. Teresy w Wilnie wzniesiony przez karmelitów połączony jest z Ostrą Bramą.

²⁷ *konfirmowaną* – potwierdzoną

Bo to, że mnie Bóg w życiu konserwuje²⁸,
Twojej przyczynie Pani przypisuję.
Ja, co przed Tobą z Tobą wspólnie Pana
Chcę wielbić, z dzięką²⁹ padszy na kolana,
Z ufnością prosząc, żebyś po skończeniu
Życia, staranie miała o zbawieniu
Duszy tej, która szczególnie w przyczynie
Twej ma nadzieję, że wiecznie nie zginie.
Tu już być termin miał mego pisania
Dla ręki słabej niefatygowania,
Gdyż dawno w takiej pracy niebywalce,
Już ustawają od fatygi palce³⁰,
Ale żal serca osłabioną siłę
Przywraca ręce, ażebym niemiłe
Przywitanie mnie Litwy wyraziła
I żal mój do niej z serca wynurzyła.
Przecież niech mi się słuszność wyznać godzi,
Nieludzko ze mną kraj się ten obchodzi,
Kiedy na samym początku przybycia,
Ledwie mi z zdrowiem nie odbiera życia.
Dotąd, przyznam się, chwaliłam te kraje,
Teraz gniewliwa myśl jej w sercu łaje,
Że niedyskretnie Litwa gości wita,
Dla czego wiecznie z nią z przyjaźni kwita.

Komentarz edytorski

Podstawą edycji tekstu jest kopia wiersza Anny Luizy z Mycielskich Radziwiłłowej znajdująca się w rękopisie Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy im. Wasyla Stefanyka, Rkps Bibl. Bawor. Sygn. 835, fond 4, dział I, k. 42 v. – 44 r. Manuskrypt jest również

²⁸ konserwuje – zachowuje

²⁹ z dzięką – z dziękczynieniem

³⁰ *Gdyż dawno w takiej pracy niebywalce / Już ustawają od fatygi palce* – palce, które dawno nie wykonywały takiej pracy, ustawają od wysiłku

dostępny w formie cyfrowej w bazie zasobów cyfrowych zakładu Narodowego im. Ossolińskich (sygnatura płyty DE-15570).

W transkrypcji tekstu przyjęto następujące zasady:

W nawiasach kwadratowych rozwinięto skróty w tytulaturze.

Zastosowano współczesny system interpunkcyjny oraz dzisiejsze reguły pisania wielkich i małych liter, poza wypadkami, w których majuskuła była uzasadniona ze względu na modlitewny charakter utworu (np. zaimki odnoszące się do Matki Bożej bądź Jezusa). Wielkie litery zachowano również na początku wersów.

Zmodernizowano pisownię łączną i rozdzielną, np. *przezemnie* || *przeze mnie*.

Litery *i*, *j* oraz *y* zmieniano odpowiednio tam, gdzie pełnią funkcję dzisiejszych *i*, *y*, *j*.

Uzupelniono częste braki znaków diakrytycznych *ś*, *ź*, *ń*, *ć*, *ó*.

Zmodernizowano pisownię samogłosek *ó* i *u*, np. *szczególnie* || *szczególnie*.

Samogłoski nosowe zmodernizowano wg zasad dzisiejszych, np. *dziękczynienie* || *dziękczynienie*.

Ujednolicono pisownię *mie* || *mnie*.

Zachowano końcówkę biernika I. poj. zamimków przymiotnych r.ż., np. *twoję*.

Pisownia spółgłosek dźwięcznych i bezdźwięcznych została dostosowana do norm współczesnych, np. *jakiesz* || *jakież*, *bydź* || *być*.

Zachowano końcówki narzędnika I.mn. -*em*, -*emi*, np. *ostatniemi*.

Zachowano dawne imiesłowowe końcówki -*szy*, np. *padszy*.

Zachowano pisownię *spólnie*.

Zmodernizowano pochylone *e* w końcówkach dopełniacza, cełownika i miejscownika I.poj. r.ż. oraz stopnia wyższego przysłówków, doprowadzając je do postaci -*ej*, np. *najbardzi* || *najbardziej*.

Pochylenie *e* zachowano w pozycji rymowej *niewieści* / *powieści*.

Ze względu na pozycję rymową zachowano pochylenie *e* do *i* w przypadku *dziło* / *wróciło*.

Zachowano zwężone *e* do *y* przed spółgłoską *m*, np. *potym*.

Pozostawiono rozszerzone *i* do *e* przed spółgłoską półotwartą, np. *zwątpieli*.

Zachowano oryginalną pisownię grupy spółgłoskowej w przypadku *wszytkim*.

Zmodernizowano nieustabilizowaną pisownię spółgłosek *l* i *ł*, np. *lask* || *łask*.

Nie zachowano podwojeń spółgłosek w wyrazach pochodzenia obcego *suppliki* || *supliki*.

Zmodernizowano pisownię grupy *ks-*, np. *xiężny* || *księżnej*.

Bibliografia

- Rękopis Radziwiłłowej Anny z Mycielskich. Wiersze*. Lwowska Biblioteka Naukowa NAN im. W. Stefanyka. Rkps Bibl. Bawor. sygn. 835, fond 4, dział I.
- Aleksandrowska E., *Mycielski Stanisław h. Dołęga (1743–1818)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 23, red. E. Rostworowski, Wrocław 1978, s. 346–347.
- Bajer J., Mariani A., *Macocha idealna. Aktywność Anny Luizy z Mycielskich w świetle francuskiej korespondencji dyplomatycznej (1764–1765)*, „*Studia Europaea Gnesnensia*” 10 (2014), s. 281–312.
- Dymnicka-Wołoszyńska H., *Radziwiłłowa Anna Ludwika Karolina Kunegunda (1729–1771)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 30, red. E. Rostworowski, Wrocław 1987, s. 387–388.
- Fesser D., *Nieznany rękopis z Bavorovianum. Perspektywy badań zdigitalizowanych zbiorów z Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy im. Wasyla Stefanyka*, „*Nowa Biblioteka*” 2016, nr 3 (22), s. 41–51.
- Judkowiak B., *Franciszka Urszula Radziwiłłowa*, w: *Pisarze polskiego oświecenia*, red. T. Kostkiewiczowa i Z. Goliński, t. 1, Warszawa 1992.
- Judkowiak B., *Franciszka Urszula Radziwiłłowa – w poszukiwaniu własnego głosu. Propozycje interpretacyjne, dokumentacyjne i edytorskie*, Poznań 2013.
- Judkowiak B., *Słowo inscenizowane. O Franciszce Urszuli Radziwiłłowej – poetce*, Poznań 1992.
- Kałamajska-Saeed M., *Ostra Brama w Wilnie*, Warszawa 1990.
- Kłós J., *Wilno. Przewodnik Krajoznawczy*, Wilno 1937.
- Milicer E., *Opis grafiki przedstawiającej wizerunek Jezusa Antokolskiego*, http://cyfrowe.mnw.art.pl/publication?id=6617&show_nav=true.
- Sajkowski A., *Od Sierotki do Rybeńki. W kręgu radziwiłłowskiego mecenatu*, Poznań 1965.
- Sajkowski A., *Staropolska miłość. Z dawnych listów i pamiętników*, Poznań 1981.